Оразагъыз къабыл болсун!

Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

ЗАМАН

Бараз кюн, тотурну арт айы (апрель), 10, 2024 жыл

№ 42 (21399)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Коковну Ораза байрам бла АЛГЪЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъарны муслийманларын жюрегими терининден алгъышлайма!

Бу жарыкъ байрам бла сыйлы Рамазан ай бошалады. Аны уа уллу ниет магъанасы барды, ол инсанланы не къадар иги болургъа, огъурлу ишле этерге, башхалагъа жан аурутургъа талпындырады.

Республикабызны муслийманлары башха динлени келечилери, дин эмда жамауат биригиуле бла бирге бизни адет-тёрелерибиз, ниет эмда маданият хазнабыз сакъланырларына, Къабарты-Малкъарда инсанлыкъ сезими кючлю болгъан жамауатны къураугъа, бирликни, шуёхлукъну, ырахатлыкъны бла келишиулюкню кючлеуге хар жаны бла да себеплик этедиле.

Бюгюнлюкде да энчи аскер операциягъа къатышхан жигит жерлешлерибиз, къыралны башха регионларыны келечилери бла бирге, Россейни халкъларын бизге тёре болмагъан адетледен къоруулауда къалкъанча сюеледиле. Алагъа жюрек ыразылыгъымы билдиреме, ата-аналарыны алларында уа баш урама.

Къабарты-Малкъарны муслийманларыны ёсюп келген тёлюню патриот ниетде юйретиуге, жандауурлукъ, волонтёрлукъ эмда жарыкъландырыу ишлеге тири къатышханы уа бютюн уллу магъананы тутханын энчи белгилерге эмда ыспас этерге сюеме.

Республикабызны жамауатына кийик саулукъ, монглукъ, ырахатлыкъ тежейме. Бар игиликле да сизни болсунла!

Жокълау

Шёндюгю излемлеге келиширикди

Бу кюнледе КъМР-ни саулукъ сакълау министри Рустам Калибатов Нальчикде ишлене тургъан эм уллу поликлиникаладан биринде болгъанды.

Беш къатлы мекямны уллулугъу 10 минг квадрат метрге жетерикди. Бюгюнлюкде ишчиле аны инженер коммуникацияларын, терезелерин салып бошай турадыла. Аны бла бирге ичинде эм тышында да башха жумушла да къыстау тамамланадыла.

Жамауатны саулугъун сакълау, медицина профилактика эм информация технологияла араны келечиси поликлиника жангы излемлеге келишир ючюн не мадарла этилликлерин да билдиргенди. Анга кёре мында багъыу эм диагностика бардырыу жаны бла тогъуз бёлюм ишлерикди. Ала эксперт класслы оборудованияла бла да жалчытыллыкъдыла.

Мында хирургия эм эндоскопия операцияла этилликдиле. Дагъыда эм уллу диагностика лаборатория къураллыкъды, аслам тинтиу иш да бардырыллыкъды. Керекли специалистлени терк табарча онгла да жарашдырыллыкъдыла. Сакълагъанла кёп басынмазча, жукъгъан ауруулары бла инсанла башхалагъа заран салмазча да мадар этилликди.

Жангы поликлиникагъа 80 мингден аслам адам киреди. Планнга кёре, мында сменагъа 750 саусузгъа къараргъа жарарыкъды. Анга шахарчыладан сора да, республиканы башха жерлеринден да келирге боллукъдула.

Графикге тийишлиликде объект быйылны ахырына битерге керекди.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Кенгеш

Жетишимле, кемчиликле да туура этилгендиле

КъМР-ни Сатыу-алыу – промышленность палатасында бу кюнледе бардырылгъан «тёгерек столда» къумач согъуу эмда саулай женгил промышленность бюгюнлюкде не халда болгъанларыны юсюнден сёлешиннгенди. Жыйылыугъа Палатаны башчысы Хасан Гукетлов, предприятияланы башчылары эмда предпринимательле къатышхандыла, деп билдиргендиле сатыу-алыу палатаны пресс-службасындан.

Жыйылыуда кёп тюрлю теманы сюзгендиле, ол санда товарла чыгъарыучулагъа эмда сырьёну жарашдырыучулагъа налогланы азайтыу эмда льготала бериу, продукциягъа сертификация этиу эмда белги салыу жумушланы юслеринден хапарлагъандыла, бизнес-жолоучулукъла бардырыргъа кереклисин да чертгендиле. Андан сора да, «Кавказны продукциясы» деген жангы проектге къатышып, тийишли белги алыу – ол предприятиялагъа къыйматлы боллугъун белгилегендиле.

Палатаны къумач согъуу эмда женгил промышленность бёлюмледе предпринимательство жаны бла комитетини башчысы Вадим Демьяненко жыйылгъанланы сагъынылгъан сфералада болум эмда чурумла бла шагъырейлендиргенди, болжалына салмай тамамларгъа тийишли борчланы да туура этгенди.

Энтта да бир тема – сертификация этиу эмда белги салыу. Жыйылыугъа къатышханла экинчи жумушну болжалын созаргъа кереклисин бирча белгилегендиле, аны ючюн а РФ-ни Правительствосуну былтыр 13 ноябрьден 1899-чу номерли бегимине тюрлениуле кийирирге кереклисин да эсге салгъандыла.

«Мени бизнесим» араны башчысыны орунбасары Османланы Залина анда предпринимательлеге не бла себеплик этилгенини юсюнден айтханды, Хасан Гукетлов а Палата бу Ара бла байламлыкъла жюрютюрча озгъан айда келишим этилгенин билдиргенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Саугъалау

Шуёхлукъну кючлеуге къошумчулугъу ючюн

Белгили жазыучу, журналист Османланы Хыйса республиканы жамауат жашауна тири къатышханлай турады. Жаш тёлюню юйретиуге себеплик этген маданият эришиуледе уа жюрилени санына киреди.

Алгъаракълада Кенжени Маданият юйюнде халкъла аралы «Берег дружбы» конкурс болгъанды. Анга бизни республикадан сора да, Россейни регионларындан, башха къыралладан сабийле да къатышып, назму окъугъан, жыр айтхан, тепсеген хунерлерин кёргюзтгендиле. Белгилисича, сабийлени усталыкъларына багъа бичген тынч жумуш тюйюлдю. Хыйса уа эришиуню аллындан ахырына дери ал жанына себеплик этип тургъаны ючюн

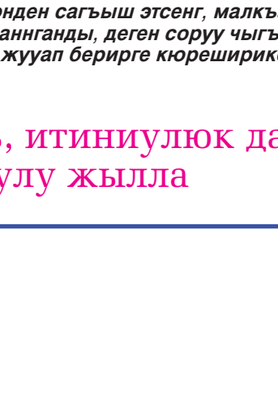

бу кюнледе «Заманны» редакциясына Али Шогенцуков атлы жандауурлукъ фондну таматасы Леонид Шогенцуков келип, аны алгъышлагъанды.

Ол Хыйсаны Россейни миллетлерини маданиятларын сакълаугъа, халкъланы араларында шуёхлукъну айнытыугъа эм кючлеуге салгъан къыйыны, Леонид Север атлы «Берега дружбы» проектни бардырыргъа болушханы ючюн Юг федерал округну искусство жаны бла усталарыны эм жазыучуланы халкъла аралы биригиуюню атындан ыразылыкъ къагъыт бла саугъалагъанды.

«Заман» газетни баш редактору Къонакъланы Хасан да Осман улуну фахмулу журналист болгъанын, редакцияны жумушларына да тири къатышханын айтханды, халкъны жашауу бла байламлы кёп магъаналы китапла басмалагъанын да чертгенди. Битеу редакцияда ишлегенле да Хыйсаны ол саугъасы бла жюрекден алгъышлайдыла.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.
Суратны **КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия** алгъанды.

12 апрель – Космонавтиканы кюню

«Мен тюзлюкге табынып, адамлагъа хайырымы тийдирир мурат бла жашагъанма»

1961 жылны 12 апрелинде аламгъа адамы бла космос кемени дунияда биринчи кере учургъанды-ла. Андан бери Россейде Космонавтиканы кюню белгиленеди, битеу дунияда ол Адамны космосха учхан халкъла аралы кюнюча байрамланады.

Биринчи болуп аламгъа ким учарыгъын сайлагъанда, космонавтланы отрядыны лётчиклери Юрий Гагарин жанлы къол кётюргендиле. Юрий Алексеевич жаланда 34 жыл жашагъанды, алай кёкге биринчи чыкъгъан, Жер жюзюне узакъдан къарагъан адамны аты тарыхда ёмюрлеге къалгъанды. Гагарин аламда 1 сагъат бла 48 минут учханды, алай бу къысха заман аны битеу дунияны, тёлюлени да жигити этгенди.

«ЖЕР АЛАЙ АРИУДУ...»

1961 жылда 12 апрельде 9 сагъат 7 минутда «Восток-1» Байконур космодромдан кёкге учады. Гагаринни битеу дуниягъа жайылгъан «Поехали» сёзюню аллында уа стенограммада 2 сагъат ушакъ жазылгъанды – асламында ол белгили конструктор Сергей Королёв бла техника шартланы сюзгенди.

108 минут – ма быллай бир заманны учханды биринчи космонавт аламда. Бу кезиуде уа Юрий Гагарин кёкде кёргенин, Жер артыкъда ариу болгъанын, аны табийгъатын сакъларгъа кереклисин, жулдузланы, кюнню ариулукъларына тамаша къалгъанын айтханды. Дагъыда ол бир ненча сынау да бардыргъанды: суу ичип, ашап, блокнотда карандаш бла жазып да кёргенди.

Аламгъа биринчи кере учуу уллу кемчиликсиз, чырмаусуз баргъанды. Ракета орбитагъа чыгъаргъанды хауа кемени, ызы бла уа «Восток-1» Жерни тёгерегине бир кере айланнганды. Алай ол къайтхан кезиуде тормозла тапсыз ишлеп, белгиленнген жолундан тайып, Сталинградда угъай, Энгельс шахарны тийресинде чёкгенди.

10 сагъат 55 минутда Гагарин жерге къайтханды.

СССР-ни ол замандагъы башчысы Никита Хрущёв батыр космонавтны къыйынына тийишли багъа бергенди – аны чыны майоргъа дери ёсдюрюлгенди, жигитни хурметине уллу байрам да къуралады, анга Совет Союзну Жигити деген эм сыйлы ат аталгъанды, ол СССР-ни лётчик-космонавты болады.

«КЕСИМ ДА КЁКГЕ УЧХАН СУННГАМ ЭДИМ»

Юрий Алексеевич бла тюбешгенле барысы да аны ачыкълыгъын, таза ниетлилигин энчи белгилейдиле. Биринчи космонавт бла уа алгъын ВЛКСМ-ни Ара Комитетине кирген, комсомолну обкомуну биринчи секретары болуп тургъан, бюгюнлюкде уа КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумакъулланы Борис да тюбешгенди. Аны юсюнден ол эсгериулеринден биринде былай айтханды: «Адам аламгъа чыкъгъанды деген хапарны эшитгенимде, кесими да аны биргесине кёкге учхан суннгам эдим. Быллай сезим къуру менде угъай, халкъны асламында болгъанды десем, жангыллыкъ тюйюлме. Ол битеу совет къыралгъа уллу кууанч эди. Бизге ол кюн таула да бийигирек, хауа да жылыракъ кёрюннген эдиле».

Борис Мустафаевич биринчи космонавт бла къалай тюбешгенини юсюнден да айтханды. Ол комсомолда ишлегенинде, Къабарты-Малкъарны келечилерини къауумунда Москвагъа съездге баргъан эди. Шимал Кавказны республикаларындан жашла бла къызла Юрий Гагаринни ЗИЛ заводну ишчилери бла тюбешиуюне къатышадыла.

«Ол юч сагъатдан артыкъ баргъанды. Барыбыз да Юрий Алексеевични адеплилигини, жюрек жылыуну, адамлыгъыны «жесирине» тюшгенча эдик. Ол менсинмей, махтанмай, бир тюрлю кёзбаусуз, ариу сёлеше билгенди. Жууукъдан, узакъдан да Гагаринни адамлыгъы туура эди. Ол совет жаш тёлюню битеу иги къылыкъларын, таза ниетлерин кесине жыйгъанды дерге боллукъма», - деген-ди Зумакъул улу.

Биринчи космонавт ёлгенден сора уа аны юй бийчеси Валентина, эки къызы да Къабарты-Малкъаргъа къонакъгъа келгендиле. Борис Мустафаевич алагъа республиканы айбат жерлерин кёргюзтгенди, Элбрусха 3,5 минг метр бийикликге чыгъып, анда суратха да тюшген эдиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къууанч

Къараучуланы ыразылыкъларыны белгиси – толкъун къарсла, гюлле да

Фахмулу жырчылары быздан бири Жаникаланы Эльдар, Малкъар халкъны жангырыууну кюнюне жоралап, шабат кюн жыр байрам къурагъанды. Ол кюн ингирликде Музыкалы театргъа болмагъанча кёп адам жыйылгъан эди. Олтурур жерле жетишмей, сюелип тургъанла да кёп эдиле. Ары келгенледе байрам хал сезиле эди. Жырчы кеси, ол къууанчха чакъырылгъан башхала да, бири биринден аламат жырлап, къараучулагъа зауукълукъ тапдыргъандыла.

Тёппеланы Ахмат да, хар замандача, байрамны уста бардыргъанды. Эки сагъатдан артыкъ заманны баргъан концерт бир такъыйкъача ётгенди. Эльдар, башха артистле да бу байрамгъа керти да уллу жууаплылыкъ бла хазырланнганларына уа къараучуланы толкъун къарслары, «Аперим!» деп да къычыргъанлары шагъат эдиле.

Ол кюн Эльдар келгенлени жангы жырлары бла да шагъырей этгенди: Мечиланы Кязимни, Къулийланы Къайсынны, дагъыда кёп башха авторланы назмуларына жарашдырылгъан жырла айтылгъандыла.

«Балкария» фольклор-этнография ансамбль эмда «Кавказны ёхтемлиги», «Насып» тепсеу къауумла да къууанчха кеслерини юлюшлерин къошхандыла. Тышындан келген жырчыла да Жаника улуну сыйын кётюргендиле. Ингушетия Республиканы сыйлы артисткасы Лема Нальгиева Къулийланы Къайсынны сёзлерине къурашдырылгъан «Гыранча» деген жырын, Чечен Республикадан келген культураны сыйлы къуллукъчусу Мурад Байкаев а Эльдар бла бирге «Мен къайтханма юйюме» деген жырны айтханларында, залда олтургъанла бары да ёрге тургъандыла, аланы иги кесеги уа кёз жашларын букъдуралмагъандыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Билдириу

Газетлеге бла журналлагъа жазылыу башланнганды

Хурметли жамауат!

Биринчи апрельден башлап 2024 жылны экинчи жарымына жазылыу кампания башланнганды. Сизни почта связьны битеу бёлюмлеринде сюйген газетлеригизге бла журналларыгъызгъа жаздырыргъа онгугъуз барды. Бу магъаналы жумушну артха салмагъыз. Заманында тамамланнган ишге бир зат да жетмейди.

*Эсигизге салайыкъ, «ЗАМАН» газетге жазылыуну 6 айгъа багъасы тюрленмегенди - **897 сом бла 96 капекди**.*

КъМР-ни почта связыны федерал управлениясы.

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ –П 5893

«Заманнга» – 100 жыл 2 бет

Ана тилибизде чыкъгъан газетге 100 жыл толгъанды. Ол сау ёмюрдю. Аны юсюнден сагъыш этсенг, малкъар журналистика неден башланнганды, деген соруу чыгъады. Бюгюн анга билгенибизча жуап берирге кюреширикбиз.

Талпыныулукъ, итиниулюк да болгъан махтаулу жылла

Дин 3 бет

«Сыйлы кюнледе бир бирге ыразылыкъ берирге борчлубуз»

Ораза байрамны аллында биз Иймам Абу Ханифа атлы ислам университетни ректору Чочайланы Шарабутдин хажи бла тюбешип,студентле бу сыйлы айны къалай ётдюргенлерини эм башха затланы юслеринден ушакъ бардыргъанбыз.

Кёрмюч 4 бет

Баш кюн, 8 апрельде, КъМР-ни Маданият министерствосуну башчылыгъында республиканы Миллет музейинде КъМР-ни сыйлы художниги, республиканы Къырал премиясыны лауреаты Акъкъызланы Алийни жашы Якубну энчи кёрмючю ачылгъанды. Аны бла бирге художнигибизни сурат этиу санатда графика эм живопись ишлеринден къуралгъан жангы альбомуну презентациясы да баргъанды.

Нюрден толгъан чыгъармала

«Заманнга» – 100 жыл

Талпыныулукъ, итиниулюк да болгъан махтаулу жылла

Ана тилибизде чыкъгъан газетге 100 жыл толгъанды. Ол сау ёмюрдю. Аны юсюнден сагъыш этсенг, малкъар журналистика неден башланнганды, деген соруу чыгъады. Бюгюн анга билгенибизча жууап берирге кюреширикбиз.

1923 жыл. Къабарты-Малкъар автоном область империалист эм граждан урушлада туударылгъан халкъ мюлкню аягъы юсюне сала тургъан кезиуде партияны обкому-ну орус тилде чыгъыучу «Красная Кабарда» газетини экинчи бетинде «Буз ургъанда» деген бир гитче билдириучюк басмаланады. Ол ана тилибизде биринчи чыкъгъан жазма эди. Анда Къашхатауда уллу буз ургъаныны юсюнден билдириле эди. Аны автору Насталаны Сохта болгъанды.

Ол 12 августда эди. Бир ыйыкъдан а ол газетде Малкъарны биринчи революционери Ностуланы Юсюпню юсюнден халкъ жыр малкъар эмда орус тилде бир бирни къатларында басмаланадыла.

1924 жылны январында Энейланы Магомет кёчюрюп, «Интернационалны» тексти, февральны ал кюнлеринде уа В.И. Ленинни ёлгенине жораланнган бушуулу митингде Мусукаланы Ахматны сёлешиую басмаланадыла. 6 апрельде уа газетни биринчи бетинде башындан энишге Ностуланы Батийни (Юсюпню атасы) Лениннге жораланнган уллу назмусу чыкъгъанды.

Биринчи майдан башлап «Красная Кабарда» газет «Къарахалкъ» атны алады, айтхылыкъ «Къарахалкъны» жолу алай бла башланады. Аны хар номеринде да материалла, бир бирни хазна къайтармай, юч тилде чыгъадыла. Аны таулу бёлюмюню материалларыны башлары окъуна ол заманны баш борчларыны юсюнден хапарлайдыла: *«Карахалк», кетер карангылыкны!», «Карахалк», эшит, тынгыла!», «Кой халекликни, кетер жахилликни!», «Кашхатауда калын жокду».*

Жахилликни кетериу, окъууну-билимни школуна чыгъыугъа итинирге кереклиси газетни хар номеринде чертиледи. «Къайры барадыла» деген заметкада былай жазылады: *«Советске власт не кадар бир билим бере, окутурга курешсе да, биз кача барсак жарамаз. Бизден калган дуния кибик дунияда турган затланы билмесек жарамаз, артыбызга крамайык, аллыбызга барайык» (латин грамматикагъа кёчгюнчю, къ, гъ,ё харфла болмагъандыла).*

«Бизни Балкарда асыры коп окуган адам да жокту, энтда карап окурга, жашланы, кызланы жазарга керекбиз. Партина ячейкаланы бла комсомол ячейкаланы борчу командовать этип жарамаз, болушхан а бир, бир минутха да тохтамай керекди».

«Совет власт келмекликден бизге бек уллу хайыр окууду, унутмасак кара халк, тупке тушип, эзилип тургандан куштден чыкганбыз. Бизден тогулген канны, биз корген кыйынлыкларыбызны... окуу бла кайтараллыкбыз. Совет власт келгенли бизге тенгчилик бердиле, тау тил бла окурга энди кюнле келедиле, тилибизде окурга, жазарга уйренейик, ууак-ууак окууланы барысын билейик. Хайда, окууук, хайда окуук, окумаган сокурду. Окурга курешейик, таулула, жангы окуу чыкганды».

Бир бёлек жылдан газетде окъууну юсюнден башха тюрлю материалла, къуру чакъырыула угъай, окъууну барыууну юсюнден заметкала табабыз. *«Окъуу иш Огъары Малкъарда къошлада (Менскокда). Миспакда школ ачылгъанды 15/Х-30-чу жылда. Эртденликде сабийле окъуйдула. Сабийле къутулгъандан сора тиширыула, эр кишиле окъуйдула, окъуу иш бек иги барады».*

«Окуу фронтда» деген рубрикаладан биринде былай билдириледи: *«Бусагатда Шаурдатда 6 ликпунктда окуучуланы саны 414 адам болады-ла, быладан 85 тиширыуладыла».*

Устаз курсланы биринчи бошап чыкъгъан 24 адамгъа халкъны насийхатын жюрегинг къозгъалмай окъуяллыкъ тюйюлсе. Устазладан уллу умут бла бирге, статьяда аланы халкъны аллында уллу борчлары аламат тап эм тюз чертиледиле. Ленинчи окъуу шахарчыкъны юсюнден да кёп материалла басмаланнгандыла.

Жыйырманчы жыллада класс кюрешге, жалчыланы жашауларына газетде энчи эс бурулады. Аладан биринде - «Жалчылагъа артыкълыкъ» деген корреспонденцияда быллай тизгинлени окъуйса: *«Мызыланы Тууду жалчы тутханды бир жылгъа бир ийнек берирге айтып. Жалчы бир алты ай къадар жалчылыкъда ётгенди, алай болса да кёп къыйынлыкъ бла жашагъанды, ол алты айны ичинде, ахырында къыйынлыкъны кётюралмай, жалчы къачханды, хакъын да алмай. Тууду аны ызындан къууу жетип, ызына къайтара тургъанлай курсантла жетип къутхаргъандыла. Артыкълыкъны заманы кетгенди, артыкълыкъ болмазгъа керекди».*

1931 жылда «Къарахалкъ» юч тилде юч газетге бёлюнеди. Малкъар тилде «Ленинчи жол» газет чыгъып башлайды. Жарсыугъа, бизни къолубузда ол газетни жаланда 1932 жылны биринчи жарымыны номерлери бардыла. Алай ол сакъланнган номеринде окъуна газет Къабарты-Малкъарны урунгганлары бардыргъан уллу ишленича, совет халкъны жашаун къурау жаны бла демонгили ишлени юслеринден хапарлап тургъанын кёребиз.

«СССР 1932 жылда не затла бла кюрешерикди? Бешжыллыкъны пропаганда этиу - социализмни пропагандасын этиудю» деген башы бла къыралда этиллик ишле кёргюзтюледиле. «2-чи колхоз съездни оноуларын жашауда бардырыргъа», «Партия жол бергенди, ол жол бла барырбыз» деген рубрикала бла басмаланнган материалла басмаланадыла. Аладан биринде быллай тизгинле бардыла: *«Ала (эштада, душманла – Т.Х.) юре бир турсунла, жюреклерин жарырбыз».*

Белгилисича, 30-чу жыллада къыралда стахановну къымылдауу туууады, аны бла бирге уа социалист эришиу аягъы юсюне къаты тохтайды. Бирси газетленича, «Социалист Къабарты-Малкъар» газетни бетлеринде да ол эришиуге уллу жер бёлюнеди, республиканы стахановчуларыны суратлары, аланы ишлерини юсюнден хапарла газетни бетлеринден таймайдыла. Аллай суратланы эм материалланы, сёз ючюн, 1937 жылгъа номерлеринде Огъары Малкъарны, Ташлы-Таланы, Кёнделенни, Нартанны колхозларындан окъуйса. Заметкаладан биринде Кёнделенде эки къойчу кеслери къарагъан къойланы хар жюзюнден 130 къозу алыргъа деп бир бирлерин социалист эришиуге чакъырып ишлегенлерин билесе.

Газет аны бла бирге мюлк эм культура къурулушда болгъан кемчиликлени да къаты большевик критикагъа тартады. Терсликлери болгъанладан ишни тюзетирлерин излейди.

Ана тилибизде чыкъгъан газетде биринчи очерк КъМАССР-ни Баш Советине депутатха кандидат Доттуланы Пазиге жораланнганды. Аны автору да Гыттыуланы Максим болгъанды.

Баргъаны боллукъду.

ЮСЮПЛАНЫ Галина
хазырлагъанды.

«Мен тюзлюкге табынып, адамлагъа хайырымы тийдирир мурат бла жашагъанма»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

БРИТАНЛЫ ПАТЧАХ ТЁРЕНИ БУЗГЪАНДЫ

Юрий Гагарин СССР-ни угъай, битеу дунияны инсаныды. Ол «Мамырлыкъны сакълауну жумушлары» бла 20 къыралда болгъанды. Аны къайда да сюйюп, ашыгъып сакълагъандыла.

Гагаринни Великобританияны патчахы Елизавета бла тюбешиуюню юсюнден хапарлагъа уа бюгюн да сейир этип тынгылайса. Юрий Алексеевич ачыкъылыгъы, жарыкъ ышарыуу бла британлы бийлеге да сюйдюргенди кесин. Сёз ючюн, чай иче туруп, ол, бизде болгъан тёредеча, лимонну чыгъарып, ашап къойгъанды. Британияда уа ол бек ушагъыусузгъа саналады. Алай Елизавета, аны уялтмаз ючюн: «Барыбыз да чайны Гагаринча ичейик»,- деп, кеси да, лимонну чыгъарып, ауузуна салгъанды.

Британлы патчахны юйюнде тёреле ёмюрле бла къуралгъандыла - аш-суу бла байламлыла да. Юрий Алексеевич табагъыны къатында бир къадар шиш, бичакъ, башха керекле кёргенинде, жунчуп къалады. Ол, Елизаветагъа ишчини юйюнде ёсгенин айтып: «Биз къашыкъ бла ауузланнганбыз, бу къадар адыр неге кереклисин билмейме», - дейди. Королева уа: «Мен Букингем къалада кёп жылланы жашайма, алай кесим да ангыламайма бу къадар затны»,- деп, къашыкъ бла ашап башлайды.

Елизавета, битеу протокол жорукъланы бузуп, космонавт бла суратха тюшгенди. Аны бу ишине чамланнганлагъа уа Гагарин аламны адамыды, аны себепли уа ол патчахны юйюнде жюрютюлген жорукълагъа бойсунмайды деп, битеу дауланы тохтатханды.

АХЫР УЧУУ

Батыр, халкъ сюйген адамны ёлгени битеу жамауатха да уллу бушуу болгъанды. Ол Чкаловский аэропортдан УТИ МиГ-15 самолётну сынагъанды. Кезиулю учуу бир тюрлю тыйгъычсыз, жарсыусуз баргъанды. Аны бла бирге инструктор Владимир Серёгин да болгъанды. Бир кезиуде самолёт айланч-къыланч бурулуп, учуп келип, жерге урулгъанды. Эки лётчик да 1968 жылда 27 мартда ёлгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Къараучуланы ыразылыкъларыны белгиси – толкъун къарсла, гюлле да

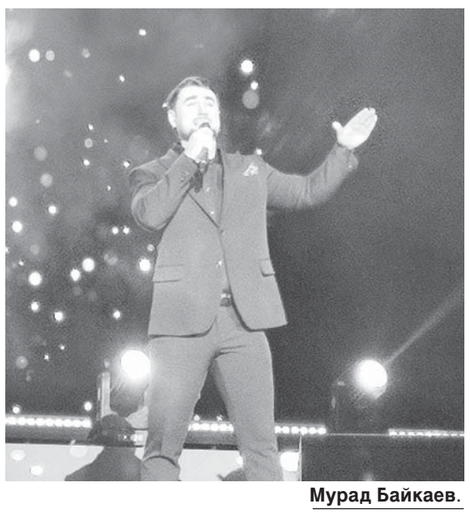

Мурад Байкаев.

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Жангы жырларындан бирин а Эльдар эгечи Акъболатланы Фатима бла жырлагъанды. Ол сабийлик заманларыны юсюнден эди. Къулийланы Къайсынны «Тепсеген таулу къызгъа» деген назмусуна кёре жарашдырылгъан жыр айтылгъанда уа, Жанатайланы Ирэна сахнагъа чыкъгъан эди. Аны ариу тепсегенине залдагъыла уллу сюймеклик бла къарагъандыла эмда кетерин сюймегенлерин къарслары бла билдиргендиле.

Былтыр Жаникаланы Эльдарны Ингушетия Республиканы Маданият министерствосу алада биздеча байрамгъа къатышыргъа чакъыргъан эдиле. Жаника улу ол жолоучулугъун да эсине тюшюргенди.

-Магасда Къулийланы Къайсынны атын жюрютген уллу орам болгъанын эшитген эдим. Алай аны кесим кёргенимде, жюрегим кёкге жетгенча болгъанды, мени къууанчымы чеги жокъ эди. Ол аны дементилилигини шартыды, бизни барыбызгъа да уллу насыпды, - дегенди сюйген жырчыбыз.

Эльдар эгечи Акъболатланы Фатиманы кёп жаны бла фахмусу болгъаныны, талай жыр да жазгъаныны юсюнден да айтып, сахнагъа чакъыргъан эди. Къабарты-Малкъарны 100-жыллыгъын белгилерни аллында Фатима бла Эльдар республиканы юсюнден аламат жыр жазгъандыла. Аны ючюн ала конкурсда биринчи жерге тийишли болгъандыла.

Концертни кезиуюнде, тёреде болуучусуча, артистлени гюлле бла да къууандыргъандыла. Къол бла тутушуудан тюрлю-тюрлю версиялада хорлам болдуруп келген Туменланы Альберт а, сахнагъа чыгъып, биринчи хорламын болдургъанда кийген энчи къол къапларын саугъагъа бергенди.

Бу концертге къатышхан битеу артистле фахмулары, тизгинлиликлери, омакълыкълары бла да къууандыргъандыла. Къараучула да айырмалы эдиле – къарслагъа чомартлыкълары, жырчылагъа къошулгъанлары эмда жюрек кётюрюулюклери бла.

Къалай иги ингир болгъанды. Аны юсюнден кете туруп кёпле айта эдиле. Малкъар тилден бла адабиятдан устаз болуп кёп жылланы ишлеген Жанатайланы Аслижан былай дегенди: «Халкъ бла байламлы болгъан ишлеге мен жашым, келиним, туудукъларым бла да барыучума. Ма бу жол да бирге келгенбиз эмда уллу зауукълукъ тапханбыз. Билемисе, тунтуюп тургъанлай, жарыкъ кюн тийип, къанат битгенча болгъанма. Быллай тюбешиуле миллетни бирикдиредиле, кёлюн да кётюредиле».

Лема Нальгиева.

Жанатайланы Ирэна.

Бу шартны да туура этмей жарамаз: Жаникаланы Эльдар бу жол сатылгъан билетледен тюшген ахчаны иги кесегин Каменкада юйлери кюйген Гыжгыланы юйюрге ётдюргенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Тёгерек стол

Предприниматель тиширыуланы не къайгъылары бардыла?

Нальчикде «Синдика» къонакъ юйде бу кюнледе «Шёндюгю экономикада урунуу эмда иш бла жалчытыу. Тиширыу предпринимательствону энчиликлери» деген «тёгерек стол» ётгенди. Аны «Россейни таянчагъы» жамауат организацияны республикада бёлюмю бла «Урунуу, иш бла жалчытыу эмда адамланы социал къоруулау ара» ГКУ къурап, «Россейде урунуу. Онгланы заманы» Битеуроссей ярмарканы чеклеринде бардыргъандыла, деп билдиргендиле КъМР-ни «Мени бизнесим» арасындан. Жыйылыугъа предпринимательле, Экономиканы айнытыу министерствону келечилери да къатышхандыла.

Сагъынылгъан жамауат организацияны келечиси, анда тиширыу предпринимательствону айнытыу жаны бла комитетни башчысы Елена Давыдова быллай бизнесни энчиликлерини юсюнден хапарлагъанды, ол ГКУ бла арада байламлыкъла къалай къуралгъанлары бла да шагъырейлендиргенди.

Ол билдиргенича, Къабарты-Малкъарда Урунуу аралада тиширыу клубла къурау жаны бла башламчылыкъ барды. Бюгюнлюкде аллай онбири ачылгъанды. Мындан арысында «Россейни таянчагъы» энди ишлеп башлагъан эмда эрттеден бери къармашхан тиширыу предпринимательлеге алада тюрлю-тюрлю мастер-классла бардырып турургъа умутлуду, дагъыда финанс окъуулулукъдан консультацияла берирге таукелди.

Елена Давыдова ызы бла «Ана - предприниматель» деген федерал билим бериу проектни юсюнден хапарлагъанды. Ол 62 регионда бардырылады. «Анга акъылбалыкъ болмагъан сабийлери болгъан неда декрет отпускга чыкъгъан тиширыула къатышадыла. Алагъа, бирлеча, халатла этмей, бизнес ачаргъа онг бериледи. Бу программа дагъыда ишни айнытыргъа эмда кенгертирге себеплик этеди», - дегенди ол.

«Ана - предприниматель» проектге къатышыргъа сюйгенле заявканы аны сайтында неда «Мени бизнесим» арада берирге боллукъдула. Анга къатышханлагъа, конкурс айырыу бардырып, кеслерине иш ачаргъа себеплик этерик билим берликдиле. Эм иги бизнес оюмлагъа уа 100 минг сом бла болушурукъдула.

Кеслери иш къурап къармашханланы юслеринден «Россейни таянчагъы» жамауат организацияны республикада бёлюмюню келечиси Зухра Локова айтханды. Ол ала къаллай тыйгъычлагъа тюбеучюлерин, налогланы къалай тёлегенлерин, кеслерине да не зат бла кюреширге эркинлик берилгенин туура этгенди. Сора алагъа себеплик этиу программала бла да шагъырейлендиргенди.

«Бюгюнлюкде Къабарты-Малкъарда ишлерин бу халда 73 минг адам бардырады. Юч жыл мындан алгъа уа аланы саны жаланда 1,5 мингден аз аслам эди. «Налог на профессиональный доход» деген режим 2020 жылда 1 июльда кийирилгенди. Ишлерин аны сайлап бардыргъанла къурулушда, транспорт сферада къармашадыла, кеслери этген затланы сатадыла. Бирле маркетолог болуп ишлейдиле, башхала уа аш этиуде, автосервиследе, IT эмда башха сфералада урунадыла, репетиторство, юйлени тазалау, техникагъа ремонт этиу бла кюрешедиле, жюкле ташыйдыла», - деп белгилегенди Зухра Локова.

«Красиво» косметология студияны иеси, предприниматель Юлия Зотова бизнесде биринчи атламларыны юсюнден айтханды, бизнес-проектни жетишимли этип, урунгган коллективни къалай сакълагъанын да билдиргенди.

Сагъынылгъан жамауат организацияны республикада бёлюмюню башчысы Альберт Кильчуков ахырында быллай тюбешиулени терк-терк бардыра турургъа кереклисин белгилегенди.

ОМАРЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Тюбешиу

Асыры бек базыныуну ахыры жарсыулуду

Былтыр республиканы жолларында авариялада ауушханланы санын 15 процентге азайтыргъа онг болгъанды. Алай жылны аллындан бери озгъан юч айда уа жолда жарсыулу болумла ёсгендиле, аланы асламы машинала къагъышханлары, жолдан тайгъанлары, жаяу баргъанлагъа жол берилмегени бла байламлыдыла. Аны юсюнден журналистле бла тюбешиуде КъМР-де МВД-ны Жолда жюрюуню къоркъуусузлугъу жаны бла къырал инспекцияны башчысыны къуллугъун толтургъан полицияны полковниги Дмитрий Сухорученко билдиргенди.

Жолда къоркъуусузлукъну жалчытыу, авариялады, алада ачыгъанланы санын азайтыу битеу къыралда да магъаналы иш болгъанын белгилегенди ол докладыны аллында.

Тарихлени юслеринден айтханда, авариялада эллени бла шахарланы ичинде, аланы тышында да орта эсеп бла тенг этиледиле. Ала бютюнда Урван, Прохладна районлада бла Нальчикде асламдыла. Кёбюсюнде ала водитель аллына келген машинаны жолуна чыкъгъаны, асыры терк баргъаны, светофордан ётгенде, жорукъланы толтурмагъаны, машиналаны араларында кенгликни сакъламагъаны ючюн боладыла.

Жолда акъылбалыкъ болмагъанланы къоркъуусузлукъларын жалчытыугъа энчи эс бурулады. Дмитрий Александрович айтханыча, сабийлени асламы жолда ата-аналары бла бирге баргъан кезиуде ачыгъандыла. «Таматала сабийлени сакълар ючюн, битеу мадарланы толтурургъа борчлудула – баласы машинада эсе, аны энчи шинтикчикге олтуртургъа неда къоркъуусуз бауну хайырланырыгъа, акъыртын барыргъа, жолда керексиз «жигитликле» этмезге»,- дегенди ол.

Энтта бир уллу жарсыу – кеф водительле. Быйылны аллындан бери озгъан юч айны ичинде 500 водитель эсирип неда машинаны жюрютюрге эркинлиги болмай тутулгъандыла. Аладан 15 проценти бу бузукълукъну къайтарып этгендиле. Энди алагъа жорукълагъа бойсунмагъанлары ючюн уголовный ишле ачыллыкъдыла.

- Жамауат да быллай аманлыкълагъа къажауду. Эсирген водительни кёрселе, неда биреу жолда кесин ишекли жюрютсе, аны юсюнден инспекторлагъа билдиредиле, суратха алдырып, бизге ашырадыла. Быллай эсли, жолда къоркъуусузлукъ ючюн жарсыгъан инсанланы хайырындан да тутулгъандыла кеф водительле. Биз тамамлагъан мадарла бла бирге жамауат да кесини жууаплылыгъын кёргюзтсе, жолгъа эсирип чыкъгъанланы тохтатыргъа жаланда ол заманда къолдан келликди,-деп белгилегенди докладчы.

1 апрельден а 12 камера жангыртылгъанды. Энди ала машинаны терклигин эсепге алгъан бла бирге къоркъуусуз бауну такъмагъан водительлени да ачыкъларыкъдыла. Полициячы билдиргенича, быллай аманлыкъ этгеннге тазир минг сомду.

- Аны уа кюннге камера ненча кере суратха тюшюрсе, аллай бир кере тёлерге тюшерикди. Къоркъуусуз бау адамны саулугъун, жашауун сакълагъанын ангыларгъа тийишлиди. Водитель аны такъгъан кезиуде авариягъа тюшсе, саулугъуна заран уллу болмайды. Камерала уа хайырлыкъларын кёргюзтгендиле. Ала салыннган жерледе авариялады саны азайгъанды неда ахырда болмайды,-деп къошханды.

Ахыр жыллада электрон самокатлада учханла кёбейгендиле. Ала уа водительлеге, ала бла хайырланнганлагъа кеслерине да къоркъуулудула. Жыйылыуда самокатлада учханла тюшген авариялады юсюнден къысха ролик да кёргюзтюлгенди. Ала жолдан ётген кезиуде жаяу бармай, теркликни азайтмай, учуп кетедиле. Бу кезиуде уа водитель самокатны эслемей къалыргъа боллукъду.

Дмитрий Сухорученко самокатда, алача башха электрон затлада учхан кезиуде жорукъланы да эсгертгенди. Бек башы алада жолгъа чыгъаргъа жарамайды, жаланда тротуарда неда аякъ машиналаны жолунда учаргъа эркин этиледи. Аны аллында акъ тюрсюнлю чырагъы, сигналы да болургъа тийишлиди. Дагъыда 25 километрден терк барыргъа жарамайды.

Журналистлени къырал инспекторгъа соруулары кёп болгъандыла. Биринчиден, жылны аллындан бери авариялады саны не сылтау бла кёбейгенин билирге сюйгендиле. Полициячы айтханыча, машиналаны саны ёсгенди. Аны бла бирге уа водительле кеслерине асыры бек базынадыла. «Эсигиздемиди, туман басхан кезиуде жоллада болум? Жукъ да кёрюнмегенине да къарамай, асыры терк барып, аллында машина бла араны сакъламай, ненча авария болгъанды»,-дегенди ол эмда тамамланнган профилактика ишни юсюнден билдиргенди.

Сюд приставла бла бирге бардырылгъан рейдлени юсюнден да соргъандыла. Дмитрий Сухорученко айтханыча, эки ведомствону да араларында бу жаны бла келишим этилгенди. Бюгюнлюкде уа жолда жорукъланы бузуп, салыннган тазирлени тёлемегенле бардыла – 500 адам. Аланы жолда машиналаны араларында ачыкъларгъа уа «Паутина» система болушады. Инспекторла сюд приставла бла бирге хар ыйыкъдан да тийишли жумушла бардырадыла, тазирлени тёлемегенлени ачыкълап, ахчаны борчлу халда тёлетедиле.

Бу жумушладан сора тазирни тёлемеген 159 инсанны машинасына арест салыннганды, аладан 64-сю энчи жерге жетдирилгенди. Водительлени айлыкъларындан ахча борчлу халда тёленирча мадарла толтурулгъандыла – 66 мингден аслам толтуруу бегимге кёре. 126 водительни машинаны жюрютюрге праваларына, 92 инсаннга уа РФ-ден тышына чыгъаргъа эркинлигине чекле салыннгандыла. «Бу мадар хайырлыды. Адам этген терслигине тюбейди», -дегенди ол.

Брифингде дагъыда машинаны жюрютюрге правала алгъанда, сынаулада жангычылыкъланы, адамланы бютюнда чамландыргъан авариялады бла аланы сылтауларыны, жол-транспорт болумла бютюнда терк-терк тюбеген жерлени эм аланы азайтыу жаны бла бардырылгъан жумушланы юслеринден да айтылгъанды.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.
Сурат авторнуду.

Дин

Ораза байрамны аллында биз Иммам Абу Ханифа атлы ислам университетни ректору Чочайланы Шарабутдин хажи бла тюбешип,студентле бу сыйлы айны къалай ётдюргенлерини эм башха затланы юслеринден ушакъ бардыргъанбыз.

«Сыйлы кюнледе бир бирге ыразылыкъ берирге борчлубуз»

– Шарабутдин хажи, Рамазан айны студентле бла къалай ётдюрдюгюз?

– Ораза ай гюняхла кечилиучю, игиликле жораланнган заманды. Студентле да аны ангылап, Рамазан айны сакълап тургъандыла, кеслерин ахшы жаны бла кёргюзтгендиле. Сёзге, ингирде ауузз ачар заманда университетни къатында светофорда тохтагъан водительлеге суу бла финикле юлешгендиле. Университетни тёгереги-башы таза болсун деп, тийрени ариулагъандыла, ол да игиди. Ара межгитде ауузз ачар заманнга хант столла саладыла да, пловну уа бизде биришедиле. Аны этгенлеге студентле сюйюп болушуп тургъандыла.

Оразада бир кесек женгиллетейик, солургъа онг берейик деп, дерслени къысхартылгъан заман бла бардыргъанбыз. Шёндю уа юйлерине ашыргъанбыз – оразаны ахыр кюнлерине, Къадар кечеге, Ораза байрамгъа ата-аналары, жуукълары бла тюбесинле деген мурат бла.

– Окъуучуларыбызгъа Рамазан айда муслийманла Аллахуталадан къаллай саугъа сакълагъанларыны юсюнден энтта къайтарып айтсакъ, артыкъ болмаз...

– Хау, аны юсюнден кёп айтыла тургъанды, жангы зат къошаллыкъ болмазма. Къуранда аятла бардыла, Мухаммад файгъамбарны, Аллахны саламы анга болсун, хадислеринде да айтылады оразаны юсюнден. Ол ийманны беш фарызындан бириди.

Намаз этмей, ораза тутхандан не хайыр, деп соргъанла бардыла. Беш фарыздан биринчиси ийман шагъадат эсе, экинчиси намаз, ючюнчюсю уа оразады. Намаз этмей, ораза да тутмаса, андан да уллу гюняхха киреди адам. Ораза тутханны азабы да азыракъ болур.

Саулугъу болгъан хар муслийманнга да Рамазан айда кесин ашдан-суудан тыйгъан борчду, къолайына, къуллугъуна да къарамай. Ол жылны ичинде этген гюняхладан тазаланыргъа онг берилген заманды. Аллахутала ораза тутханланы Жаннетде жерлерин хазырлагъанды.

Ораза Аллахуталаны бла адамны арасында этилген къуллукъду. Сёз ючюн, намаз къылгъанны башхала кёредиле, алай оразамыса, тюйюлмюсе – кесингден бла бир Аллахдан сора бир киши да билмейди.

Болсада оразаны кесинги ашдан, суудан тыйгъандан тышында энтта шартлары бардыла. Сизни ашамай, суу ичмей тургъаныгъыз Аллахуталагъа керек тюйюлдю, дегенди Мухаммад файгъамбар, Аллахны саламы анга болсун. Муслийман аузу, тили, кёзю, къолу бла этген, кёрген, айтхан гюняхладан да кесин тыяргъа керекди. Ма аладыла Рамазан айны жорукълары. Биреуню жанына тийген, уруп, ачытхан, хыны этген адам кесин ач этип айланады ансы, ораза тутмайды.

– Хау, бу айда адам кесин не жаны бла да тазаларгъа, ашхы жанындан кёргюзтюрге кюрешеди, алай андан сора хорлатып къойгъанчабыз...

– Жарсыугъа, ол барды, алай анга тарыхны юсю бла къараргъа керекди. Бир 20-30 жыл мындан алгъа динни юсюнден окъургъа онг окъуна болмагъанды. Совет къыралны тёлюсю исламгъа чекле салыннган, Аллах дерге къоймагъан заманда ёсгенди. Бюгюнлюкде уа Аллахуталаны аллында борчун толтурургъа излеп, кесин кюнню узунуна осал къылыгъындан тыйгъан эсе, ол да игиди. Ким биледи, бизни Жаратхан онг берип, аны ахырда унутургъа себеп болур эсе уа бу сыйлы ай.

Кёгет терекни салсанг, ол битимни ызындан къалай къарагъанынга, дарман сепгенинге, керексиз бутакъларын кесгенинге кёре берликди. Адам да ма алайды – жашлыкъда къайсы жолгъа салсанг, аны бла барлыкъды. 90-чы жыллада межгитле ачыла, диннге эркинлик берилип, адамла бирге жыйылып, намаз этип башлагъан эдиле. Ол заманда туугъанла, шёндю юйюрле къурап, сабийле ёсдюредиле. Ма алагъа женгилди, аланы динден ангылаулары барды.

90-чы жыллада республикада намаз этерча 8 жер болгъанды – межгитле угъай, къабырлада отоула. Таматаларыбыз азанны эшитирге термилип кетгендиле. Шёндю уа хар элде, хар шахарда да экишер-ючюшер межгит барды – минаралары бла ариу мекямла.

– Къурман бла Ораза муслийманлагъа эки уллу байрамдыла, алагъа къалай тюберге керекди?

- Муслийман хар жума кюн уллу абидез (гъусль) алып, таза болургъа керекди. Оразада да алайды. Адамны тыш сыфаты, кийимлери не заманда да таза болургъа керекдиле, къуру байрамда угъай.

Жуукъну, ахлуну сураргъа, кёлюн алыргъа тийишлиди. Ауругъан бар эсе, аны кёрюрге барыгъыз. Ол да суап ишди.

Кёлкъалдылары болгъанла бир бирден ыразылыкъ алыргъа керекдиле. Былайда айтырыгъым, муслийманла юч кюнню бир бирлери бла сёлешмей эселе, ала динден чыкъгъан тенгли бир гюнях аладыла. Тюйюшюп, сёлешмей тургъанладан къайсы биринчи салам берсе, ол алгъа жаннетге кирир. Аны себепли быллай сыйлы кюнледе бир бирге ыразылыкъ берирге борчлубуз, аны гюняхын ол дуниягъа жюк этмей.

– Окъуу юйюгюзню жашауууну юсюнден да сорургъа сюеме. Биринчи курсха келгенлени билимлерине, кеслерин жюрютгенлерине ыразымысыз?

– Артдан-артха билимлери иги болуп келедиле – харфланы таныйдыла, окъуй биледиле, сураланы кёлден айтадыла. Бизни подкурсларыбыз болгъанын да айтыргъа сюеме. Анда окъуучуларыбызгъа тийишли билим алыргъа болушабыз.

Кертисин айтханда, бизге келгенле Къуран окъуй билселе, диплом аллыкъ сунадыла. Алай университетни программасында 36 предметден дерсле бериледиле.

– Ушакъларыбыздан биринде вузну студентлери эки диплом алырча мадарла керекдиле деген эдигиз – дин эмда светский жаны бла. Ол муратыгъызгъа жеталгъанмысыз?

– Ислам теология деген илму къырал лицензиялары болгъан вузлада окъутулады, биз да алгъанбыз ол эркинликни. Алай мекямыбызны тарлыгъы ючюн шёндю студентлени анга заочно халда окъутабыз. Бу иш былтыр башланнганды.

Алай бла кёл салып билим алгъан студент эки диплом алаллыкъды. Бири – шериат, башхасы уа – къырал. Экинчиси бла уа къырал учреждениялада ишлерге онглары боллукъду. Сёз ючюн, школлада светский этика деген дерсни берирге.

Бизни битеу устазларыбыз да Пятигорскну къырал университетини теология жаны бла билим алгъанларын белгилерчады.

– Сиз кёп жылланы ичинде студентлени окъутасыз. Дин билимлери болгъан адамла кёп болгъанлары бла жамауат тюрленнгенди, дерге жараймыды?

– Нальчикде ара межгитни мурдорун салгъанда, кимге ишлетесиз аны, дегенле кёп болгъандыла. Ол кезиуде жаш адамла келмегендиле намазгъа, жаланда 60-дан атлагъанла жыйылгъандыла. Бусагъатда уа ичине угъай, тёгерегинде да сыйынмайды халкъ. Хар элде экишер-ючюшер межгит барды, ала да дин ахлуладан толудула.

Бизни университетни тауусханла уа бюгюнлюкде кёп регионлада ишлейдиле. Сёз ючюн, муфтий Хазраталий Дзасежев, Адыгеяны, Ростовну муфтийлери, дагъыда раис-иймамла, аланы болушлукъчулары, эллени иймамлары да бизде окъуп чыкъгъандыла. Дагъыда Учкекен элде медиресени башчысы Эркенланы Мухаммад хажи, устазлары да бизни сохталарыбыздыла.

– Газет окъуучулагъа Ораза байрам бла байламлы къаллай алгъыш этерик эдигиз?

– Бюгюнню сакълап, аны кёралмай, сыйлы байрамгъа жеталмай кетгенлени Аллахутала гюнях-ларын къурутсун, Жаннет ахлула этсин. Къыяма кюн Аллахутала аланы кесини ырахматлыгъына, файгъамбарны шафагъатына тюбетсин. Ауругъанла, келир бу заманнга иги болуп, саулукълары къайтып, ораза тутарча болсунла. Жаш адамларыбыз, саулукъларын тас этмей, бизни Жаратханны аллында къуллукъларын толтурурча насып берсин.

Аллахутала, быйыл ораза туталмагъанланы жюреклерине ийман салып, диннге буруп, келир Рамазан айда ала да борчларын толтуруп башларча этсин. Газет окъуучулагъа барысына да ийман, саулукъ, узакъ ёмюр берсин.

Ушакъны **ТИКАЛАНЫ Фатима** бардыргъанды.

Эллиле

Игиликге ийнаныу аны баш жоругъуду

Хабаздан Мусукланы Рамазан аскерде къуллукъ этерге кетгинчи Тырныауузда ишлеп тебиреген эди. Минги тауну тийресине тынгылы жол ишлеп, анда энди атлары сау дуниягъа белгили солуу юйлени къурулушларында хуна къалаучу болуп, комсомол путёвка бла келип урунуп тургъанды. Бригадир къуллукъ Рамазаннга къуралгъан кибик эди. Басхан ауузундан Хабазгъа кёчгенлей, ол химзаводда бригада къурап, анга башчылыкъ этип тургъанды. Ызы бла ара мюлкге бригадир болуп кёчгенди. Ол 1972 жыл эди. Совхозну директоруну орунбасарыча, ара мюлкню профсоюзунда да ишлегенди. Пенсиягъа 2003 жылда чыкъгъанды. Быйыл юйюрню жылы болгъанын таматаны эсине салгъанлай, ол аны къууандыргъан, жарсытхан затланы юсюнден да айтып башлады.

– Белгилисича, юйюрню тёлю жаяр ючюн къурайдыла. Юйюрсюз жашауну мен жашаугъа санамайма. Сабийле, аладан туугъанла болмасала, жашаудан не магъана? Атамы тогъуз сабийи болгъанды. Юйюрде бек гитче эдим. Къыйын заманда беш сабий ёлюп, тёртюбюз къалабыз. Ол уллу юйюрден бюгюнлюкде да жашап тургъан жангыз кесимме. Быллай кезиуде ангылайса, дунияда адам байлыкъгъа жетген жукъ жокълугъуна.

Бусагъатда бизни къыралда жашау этген къыйынды деген терс айтады. Сабий акъылбалыкъ болгъунчу къырал къарайды, тюз туугъан кюнюнден ахча берип башлайды. Ол къаллай бир ахшылыкъды, ол ахча къуру сабийлеге угъай, атааналагъа да себепди.

Къыралны бюгюннгю халына бек ыразыма. Биз юйюр къурагъан чакъда быллай зат болмагъанды. Ол кезиуде иш бар эди, халкъ бахча ишлеп, мал тутуп баш кечиндиргендиле. Сёз ючюн, совхозда 200 адам ишлегенди. Сагъынылгъан заманда 19 тууар мал, 180-нге жуукъ къой да тутханма. Юйде юч сабий, аладан туугъанла да 20 бардыла, аллай къармашыулукъну хайыры бла ёсгендиле ала. Энди уа бир-бирле бахчаларын ишлерге да эринедиле.

Мусук улу элни таматасы Тюбейланы Маринагъа, иймамы Жаппуланы Хабибге да ыспас этеди. Нек дегенде бир заманда кёп тууары урланып, аланы айтып бир жыйылыуда сёлешгени эсимдеди. Элни иймамы жаш тёлю бла бек кёл салып, ишин алай бардырады. Уручулукъ тохтагъанды, жаш тёлюню арасында аракъы ичген жокъду. Анга Рамазан бек къууанады. Элни жаш тёлюсюню юсюнден а ёхтемленип, къууанып алай айтады. Элде урунур жер болмагъаныны хатасындан, жаш тёлю Хабаздан кетип башха регионлада да ишлейди.

Столда ораза айда намазла не заманда этилликлери белгиленнген къагъытха эс бургъанымы кёрюп, Рамазан бир кесек сагъышха кетип, былай дейди:

– Бюгюн да партиядама, анга къарамай, намаз этеме, ораза да тутама. Коммунистле жашаугъа сингдирирге кюрешген кёп затны Къурандан алгъанларын билесиз. Дин а адамны тапсыз затха юйретирик тюйюлдю.

Сизге бир юлгю келтирейим. Атам Юммет диннге бек берилген адам болгъанды. Юч кере келгендиле атамы, Аллахха ийнаннганы ючюн, жууапха тартыргъа. Ючюнчю кере келгенлеринде, ол намазын бошап, эшитдирип, тилек эте болгъанды: «Я Аллах, къыралгъа тынчлыкъ, элиме, эллилериме монглукъ, абаданлагъа саулукъ, ёсюп келген тёлюге узакъ ёмюр, къырал таматалагъа акъыл, тёзюмлюлюк бер!»-деп. Аны эшитгенле Юмметни ызындан болууларын къойгъан эдиле». Рамазан да атасы айтхан тилек толурун сюйгенин ачыкъ этгенди ушагъыбызны чегинде.

Жигерни тангы алгъа атар

Хабаз элде жашагъан Уяналы Юсюп урушну сабийиди, атасын таныгъан окъуна этмейди. 1942 жылда туугъанды Уяна улу, республиканы жау аскер алып тургъан чакъда. Эки жылы толгъунчу уа кёчгюнчюлюкню сынагъанды.

- Биз Къазахстанны Талды-Курган областыны Киров районуну Къаратау элинде жашагъанбыз,- дейди Юсюп, ол къыйын жылланы эсине тюшюре. – Халкъ анам бла аны апсынын эгечле сунуп тургъандыла. Кюндюз ала чюгюндюр бахчалагъа ханс артыргъа кетселе, тогъуз сабий кесибиз аллыбызгъа къала эдик. Эгечледен, къарындашладан таматалары къалгъан сабийлеге къарай эдиле. Ма алай бла баш кечиндиргенбиз. Бир топуракъ башлы юйчюкде, къышда хазна жылыналмай, жазгъа алай чыгъыучу эдик, мектепге барыргъа кийимибиз да жокъ. Ол себепден бешинчи классдан сора узакъдагъы мектепге барып, билим алыр онг болмай къалгъанды. Сора Шимал Къазахстанны суугъунда жол къыдырып айланнган тынч тюйюл эди, – дейди ушакъ нёгерим.

Урушда жан берген аскерчини жашыны билим алыр онгу болмагъанды. Тарыхлы Ата журтубузгъа къайтхандан сора окъууун да бошайды. 1962 жылда уа Уфагъа аскерде къуллукъ этерге кетеди. Ол кезиуде аскерде юч жылны къуллукъ эте эдиле. Бир жылны ичинде тынгылы юйретедиле жаш аскерчилени. ТУ-22 самолётланы электрооборудованияларына къарагъанла Юсюпча аскерчиле эдиле. Уяна улу бюгюн да бузукълугъу болгъан самолётну электрооборудованиясына къараяллыгъын айтады.

Элге къайтханлай, ол Нальчикде эл мюлк техникумну зоотехникле хазырлагъан бёлюмюне окъургъа кирип, диплом алып, элге къайтады. Ара мюлкде зоотехник болуп кёп жылланы ишлегенди. Артдаракъ башында сагъынылгъан окъуу юйню ветеринар бёлюмюн да бошайды.

Юсюп жаш заманында къыйналгъан эсе да, сабийлерине, туудукъларына сакъды. Жашлары Исмайыл бла Хаким, къызы Айшат билим алгъандыла, сайлагъан усталыкъларына кёре ишлейдиле.

Чынтты таулу эр киши бюгюн да бош турмайды. Кесини Т-40 трактору бла биченлик жеринде 60-ха жуукъ уллу тюк хазырлайды. Алай бла ол тутхан 14 малгъа биченни толусунлай жетеди. Ол неди, сатаргъа да къалады. Бир жолгъа беш ийнекни саууп, бишлакъ, къаймакъ, жау этип, хайырын да кёредиле.

Юсюп жылгъа юч бугъаны семиртип сатады. Энди Ставрополь крайдан герефорд къумалы малла алыр умуту барды. Ол ийнекле кёп сют, эт бергенлери бла айырмалыдыла. Уяна улу бизни бла ушакъ этген заманын окъуна къызгъаннган этгенча, малларына къараргъа ашыгъып кетди. Керти да, мал тутхан кишиге ишсиз турур заман къайда.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

Эсде тутуу

САХНАНЫ ТАСХАЛАРЫН ЖЮРЕГИ БЛА ЁТДЮРГЕНДИ

Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы артисти Тетууланы Хызырны жашы Анатолий туугъанлы бу кюнледе 70 жыл болады. Ол Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда къыркъ жылдан артыкъ ишлегенди.

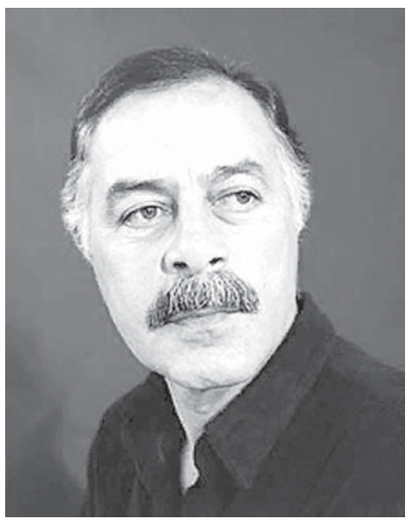

Хар бир иш баргъан жерде да бола келгенича, бир тёлюге бирси къошула, усталаны тизгинлери толтурула, алай барып турады жашау. Малкъар театрда да, бир тёлюню юсюне бири келе, сахнада отну суутмай ишлейдиле. 1935 жылда профессионал артистле болургъа Москвагъа Луначарский атлы къырал институтха (ГИТИС) атланнган эди биринчи къауум. Экинчиси, кёчгюнчюлюкден къайтхандан сора, 1958-1963 жыллада ара шахарда Щепкин атлы театр училищеде окъугъанды. 1972 жылда уа ГИТИС-де окъургъа театрда ишлерге сюйген жаш тёлюден ючюнчю студия сайланнганды. Тетууланы Анатолий да бу къауумгъа тюшгенди.

Ол узакъ Къазахстанда туугъанды, юч жылындан арысында Хабазда ёсгенди, анда школну бошап, 1972 жылда башында айтылгъан театр институтда окъугъанды. Студент заманында, Москвада белгили театрлагъа жюрюп, фахмулу артистлени оюнларына къарап, бийик искусство бла танышханы кёп кере жарагъанды артда актёргъа. Мольерни «Дон Жуан» деген пьесасына кёре салыннган диплом спектакльде Анатолий баш жигитни – Дон Жуанны ойнагъанды. Жаш актёр ол дуния таныгъан жигитни унутулмаз сыфатын къурагъан эди. «Уллу къара кёзлери, чайыр кибик къара мыйыкълары, кесин бийча жюрютгени сахнада – ол не багъасы бар эди! Педагогубуз Владимир Фёдорович Дудин анга энчилеп айтхан эди ыразылыгъын, – деп эсгереди бюгюн аны биргесине окъугъан, кёп жылланы ишлеп да тургъан Атмырзаланы Магомет – Къабарты-Малкъарны искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу. – Ол ич дуниясы къайда да, не болумда да тазалай тургъан, кимге да игилик излеген адам эди».

1977 жылдан арысында салыннган спектакльлени асламысында ойнагъанды Анатолий. Аны амплуасына трагик эди дейдиле. Кертиси бла уа, сыфаты, фахмусу алай эди, бийлени, жууапсыз сюйгенлени да ойнарча, ёхтем да, таза да.

Ол къурагъан сыфатладан бири Жантууланы Иссаны «Осуят» деген пьесасына кёре салыннган спектакльде бай Къантемирди – баш жигит. Оюн сахнада уллу жетишим бла баргъанын бюгюн да эсгередиле къарагъанла, дагъыда спектакль Къабарты-Малкъарны Культура министерствосу жылны ахырында бардырыучу конкурсда да алчы жерге чыкъгъанды. Ол жетишимлеге жол ачханланы араларында, сёзсюз, алларында окъуна, Тетууланы Анатолий да болгъанды. Жантууланы Иссаны «Сын таш» деген пьесасында да бийни ойнагъанды Тетуу улу.

Федерико Гарсиа Лорканы «Къанлы той» трагедиясында уа ол сюйген къызын аны тою баргъан кюн алып къачыргъан Леонардо болгъанды. Кёпле аны да эслеринде тута болурла. Кючлю къауум ойнагъанды анда: Байзуллаланы Роза, Атмырзаланы Магомет, Текуланы Раузат эм башхала.

Атмырзаланы Магомет Тёппеланы Алимни «Бийнёгер» пьесасына кёре спектакль салгъанында, уучу Бийнёгерни атасы нарт тукъумлу Гезохну ролюна Анатолийни сайлагъанды. Ол сыфатны къурауда актёр бар ич дуниясыны байлагъын, фахмусун, дуниялыкъны ангылауун да бирге къошханды. Ол да аны бек белгили, эсде къалгъан рольларындан бириди.

Дагъыда бар эдиле Анатолийни трагедиялы, драмалы рольлары. Сёз ючюн, Токумаланы Жагъафарны пьесасына кёре салыннган «Эмина» атлы оюнда да Тетуу улу ол узакъ ёмюрледе жашагъан бийни сыфатын къурагъанды. Бу тарых теренликни кёргюзтген оюн малкъар театрны репертуарында белгили жерни алгъан ахшы спектакльледен бири болгъаны белгилиди. Ол алай болгъанында Анатолийни юлюшю уллуду.

Шекспирни «Ромео бла Джульеттасында» Веронаны таматасы герцог Эскалны тыш эм ич дунияларын кёргюзтгенди актёр. Сахнада кертиликни айтыр ючюн, ол кезиулени кёп тюрлю шартларын билирге, оюнну аладан таймай къураргъа борчлудула режиссёр да, актёр да. Тетуу улу ол затланы иги билгенди. Былайда Атмырзаланы Магометни дагъыда бир айтханы эсиме тюшеди: «Москвада бир отоуда жашагъанбыз. Кюндюз бош заманы болуп, кекче уа бютюнда, аны къолунда китапсыз киши кёрген болмаз, алай сюйюучю эди окъургъа». Дунияны маданият хазнасы, адети-тёреси, кеси юсюнден хапары да китаплада сакъланнганларын эсге алсакъ, билими да анга кёре эди Тетууланы Анатолийни.

Берберланы Бурханны «Ташны къычырыгъы» деген повестине кёре жазылгъан сценарийде Анатолий баш жигитни ойнагъанды. Ёлмезланы Мурадинни «Гошаях бийчесинде» уа – Къаншаубийни къарындашын.

Трагедияла, драмала да жуукъ эдиле анга, алай аны хунери къайда кенг эди. Сёз ючюн, А.П. Чеховну чыгъармасына кёре «Хирургия» деген комедияда ол фельдшерни ойнайды. Ол тюшген сейир болумла актёрну комедияда да усталыгъын кёргюзтгендиле. Токумаланы Жагъафарны «Чонай къатын алады» деген пьесасына кёре салыннган спектакльде къызны сюйген жашын къурагъанды Анатолий. Ол сюймекликге толусунлай берилген, сюйгенине гюлле алып келген жаш адамны сыфаты дуниягъа ие болгъанбыз деген ахчалы адамланы къатларында бек кюлкюлю кёрюннгени бла къалмай, жашауну юсюнден сагъыш этдирирча болгъан эди.

Алда айтылгъаныча, сахнада ойнарыкъ актёр жашау болумну кертилиги бла кёргюзтюр ючюн, кёп тюрлю усталыкъны билирге керекди. Эртте, бюгюн жашагъан къайсы халкъны бетин кёргюзтюрге излесе да, аны къылыгъын, жашау халын толу берирге тийишлиди сахнагъа чыкъгъан, аны хазырлагъан да алай. Анатолийни бла аны нёгерлерин Москвада театрны айтхылыкъ институтунда акробатикагъа, фехтованиягъа да юйретгендиле. Бюгюн Малкъар театрда ол юйретиу ишлени анда окъугъан жашладан бири – Шауаланы Орусбий бардырады. Тетуу улуну да ол жаны бла хунери ачылгъанды анда. Дагъыда ол гитараны ариу сокъгъанды, жыр айтыргъа да уста эди. Ол хунерле бары да керекдиле, сахна ишни муратын толтурама десенг, – жашау кертиликни толусунлай кёргюзтюп, къараучуну жарсытыр неда къууандырыр ючюн.

Тетууланы Анатолий кёп режиссёр бла ишлегенди. Ала рольсуз къоймагъандыла аны бир заманда да. Атмырзаланы Магомет бюгюн былай айтады: «Къайсы оюнну салсам да, мен анда Анатолийге жарарыкъны арсарсыз табып тургъанма. Аллах берген чырайы – миллет адамны сыфаты окъуна айтып тура эди дейме, анга къаллай рольла берирге боллугъун. Миллет энчилигибизни алай толу жюрютген актёрну хайырланыргъа къайсыбыз да сюйгенбиз. Анга толу ышаннган да этгенбиз. Нёгерлери, бирси актёрла да, аны биргесине ойнаргъа сюйгендиле. Жууашлыгъы, жарашыулугъу, адамлыгъы Тетуу улуну тёгерегине кёплени жыйгъанды. Аны бла бир шуёх болгъан артда кенгнге кетмеучюсю кертиди. Жарсыугъа, саулугъу осалгъа айланып, аны тюзетир онгла излегени бла байламлы театрдан кетип, бир къауум жылны Москвада жашагъанды. Ол дуниясын алышханлы тёрт жыл болады, алай а аны излемеген, эсгермеген кюнюбюз жокъду. Къараучула да аны оюнларын эсде тутханларына ишексизме».

Тетууланы Анатолий юй бийчеси, КъМРни культурасыны сыйлы къуллукъчусу, жазыучу, кёп жылланы «Заман» газетде ишлеп кетген белгили журналист Биттирланы Аминат бла бирге жаш бла къыз ёсдюргендиле.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Кёрмюч

Нюрден толгъан чыгъармала

Баш кюн, 8 апрельде, КъМР-ни Маданият министерствосуну башчылыгъында республиканы Миллет музейинде КъМР-ни сыйлы художниги, республиканы Къырал премиясыны лауреаты, альпинизмде спортну мастери Акъкъызланы Алийни жашы Якубну энчи кёрмючю ачылгъанды. Аны бла бирге аламат художнигибизни сурат этиу санатда графика эм живопись ишлеринден къуралгъан жангы альбомуну презентациясы да баргъанды. Ары къырал эм жамауат къуллукъчула, санатны бу тюрлюсюн сюйгенле, художникни шуёхлары, ахлу-жууукълары да келгендиле.

Акъ къаяла аллында.

Биченнге.

Жыйылыуну ишин Миллет музейни директору Феликс Наков бардыргъанды.

Кёрмючню Къабарты-Малкъарны маданият министри Мухадин Кумахов ачханды. Ол ары жыйылгъанланы республикада быллай аламат кёрмюч ачылгъаны бла алгъышлагъанды. Ызы бла: «Биз бу кюннге эрттеден бери келебиз, къалай ариу келгенибизни уа бу кёрмюч кеси айтып турады. Алгъа мында, ызы бла Ткаченко атлы художествольу музейде кёргюзтюлюнюрюкдюле бу суратла, – дегенди Мухадин Лялюшевич. – Акъкъызланы Якуб уллу адам эди, ариу инсан. Иши да алай ариу барады. Аны суртларындан къуралгъан альбомну былай тап келишип чыкъгъаны да иги белгиди. Якуб тарыхха кирген адам эди. Ол битеу да жашауун санатха къуллукъ этиуге бергенди. Аны бла бирге бизге да. Кертисин айтханда, Якуб, Къулийланы Къайсынча, Алим Кешоковча, ма аллай сыйлы адамларыбыздан эди. Аны юсюнден кёп зат эсгерирге боллукъду, алай, мен оюм этгенден, аны юсюнден суратлары айтырыкъдыла биз айталмагъанны да. Жарсыугъа, бюгюн ол бизни арабызда жокъду, алай а аны жаны бюгюн былайда, бизни бла болгъанына, ол бизни бла къууанныганына ийнанама».

Ызы бла Къабарты-Малкъар Республикада Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумакъулланы Борис сёлешгенди. Ол кёп жылланы Якуб бла шуёхлукъ жюрютюп тургъанын, бери уа дуниядан замансыз кетген шуёхун эсгерирге, аны бу сейирлик ишлерине къараргъа келгенин айтханды.

– Аны ахыр кюнюне дери биз байламлыкъны юзмегенбиз, бирге болгъанбыз. Бек халал адам эди, келишиулю, жарашыулу. Ариу сёзле тапханды кимге да. Атын ол ишлери бла – суратлары бла айтдыргъанды. Биз аны бла ёхтемленип турабыз бюгюн. Ол заманлада уа аны фахмусу былай жарыкъ болгъанын билмегенбиз. Алай а жылла ёте баргъанлары къадар, аны бийик хунери кесин кючлюден-кючлю кёргюзте башлагъанды. Ол Малкъарда, бизни халкъыбызда туугъаны къууандырады. Бояула бла туугъан жерибизни, адамларыбызны суратлагъанды. Ма аллай ариу фахмусу болгъан адам эди Якуб. Аны тукъумун айтдырып, сыйын бийик этип тургъан а жашау нёгери Сиярады. Ол саулай жашауун бизни тин дуниябызда Якубну атын сакъларгъа бергенин кёрюп турабыз. Дагъыда былайда мен Россейни халкъ художниги, Художестволаны Россей академиясыны академиги Герман Паштовха ыразылыгъымы айтыргъа сюеме. Ол Якубну атын эсде къалдырыр ючюн, кёп ишле этип келеди. Аланы ол ариу байламлыкъларын Къулийланы Къайсынны бла Алим Кешоковну шуёхлукъларына тенг этеме. Акъкъыз улу бла Паштов ол шуёхлукъ тёреле мындан ары да баргъанларын кёргюзтюп жашагъандыла. Мен Красноярскда Германны школунда болгъанма. Анда аны намысы къалай бийикде жюрюгенин да кеси кёзлерим бла кёргенме. Бюгюн атасыны жолунда къызы Имара барады. Сияра да, Имара да Якубну атын, фахмусун да андан ары элтедиле. Якуб унутулмаз адамларыбыздан бири эди. Ол республиканы тарыхына киргенди. Эсибизде жашап турлукъду, – дегенди Борис Мустафаевич.

Дагъыда ол альбом китапха ал сёзню Алёна Мякинина аламат жазгъанын чертип, жыйылгъанланы аны бла танышдыргъанды.

Къабарты-Малкъарда Художникле союзуну председатели Жанна Канукова: «Биз уллу иш бола тургъан сагъатха шагъатбыз бюгюн. Якуб бизге жаланда бу чыгъармаларын угъай, дагъыда ызындан келген, аны атын ёчюлтмезлик хуждожниклени къоюп кетгенди, ала уа республикагъа махтау келтирип, ишлеп турадыла», – дегенди. Ызы бла ол Россейни Художникле союзуну председатели Андрей Ковальчук, Акъкъызланы Якубну эсгере, бу аламат кёрмючню къурагъанлары, аны суратларындан сейирлик альбом китап чыгъаргъанлары ючюн Къабарты-Малкъар Республиканы Маданият министерствосуна ийген ыразылыкъ къагъытны окъугъанды.

Чегем муниципал районну жержерли советини председатели Хасанш Одижев Акъкъызланы Якубну жашау эм чыгъармачылыкъ жолуну юсюнден айтханды. Ызы бла художник Ибрагим Сурхайханов сёлешгенди.

Сёлешгенле, ыразылыкъ сёзлерин айтханла кёрмючде кёп болгъандыла. Якубну къызы Имара да ары келгенлеге, эки жылны ичинде анга бу кёрмючню хазырларгъа, аламат альбом китапны чыгъарыргъа да болушуп тургъан Мухадин Кумаховха, аны орунбасары Къарчаланы Аминагъа эм башхалагъа да ыразылыгъын билдиргенди. «Бу ишни юсюнде аллай сейирлик, бир бирни ангылагъан, бир бирге онг тапдыргъан жыйында болгъаным мени насыплы этгенди, – дегенди ол. – Герман Суфадинович бюгюн мында жокъду, алай а анга жюрек ыразылыгъымы къайтарып айтыргъа сюеме. Ол керти шуёхлукъ шартны элтген уллу инсанды. Атам дуниядан кетгенин унутдурады ол бизге: сау адамгъача, алай къайгъырады атама, аны ишлерине, бизге да – аны юйюрюне».

Керти да, Якуб дуниясын алышханлы отуз жыл болады быйыл, шуёхлары уа ол бушуулу иш тюнене болгъанча жарсыйдыла.

Андан сора ары келгенле Акъкъызланы Якубну энчи оюмларын, къол ызын сакълагъан, бюгюннге дери кёрмючледе болмагъан суратларына къарагъандыла. Аланы саны эллиге жетгенин айтыргъа керекди. Ишлеген амалы уа – живопись бла литография (алгъа ташда неда темирде ишленип, артда къагъытха тюшген сурат). Ол суратлада аллай бир учунуулукъ, аллай бир илхам барды, аланы жигитлери, бу гюняхлы жер юсюнде угъай, бийикледе, Гъаршда айланнганча.

Альбом китапны юсюнден айтханда уа, ары художникни литография ишлери бла жау бояула бла жазгъан суратлары киргендиле. Биринчиле сериялагъа бёлюнедиле. Аланы аралларында «Къулийланы Къайсынны назмуларыны макъамларына кёре», «Бичен этиу», «Жер бла адамла», «Тейри къылыч», «Мен жашагъан ауузну башында дуния», «Гыллыуча», «Мамыр кёк» деген эм башха серияла бардыла. Жау бояула бла жазылгъан суратланы уа хар бирини кесини аты барды. Къалкъыгъан, солугъан сурат жокъду Якубда, ала – адамы, табийгъаты да, заман кесича, жюрюшде, тебиуде, учунуудадыла.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Себеплик

Бу кюнледе Нальчикде Къырал концерт залда «Россейде иш. Ахшы онгланы заманы» деген ат бла битеуроссей ярмарканы регион кесеги ётгенди. Анга тюрлю-тюрлю окъуу юйлени студентлери, иш бериучюле, урунургъа сюйгенле да кёп санда къатышхандыла. Алагъа айланып, видео амал бла РФ-ни Къырал Думасыны депутаты Виктория Родина сёлешгенди эмда ишчи жерлени къураугъа къыралда уллу магъана берилгенин да чертгенди. Ахырында уа келгенлени хар бири да жюреги жаратхан ишни табарыгъына ышанныганын билдиргенди.

Ишлерге сюйгенлеге сайлар онгла бар эдиле

Ярмарканы барыу халы бла РФ-ни Президентини СКФО-да толу эркинликли келечисини аппаратыны КъМР-де баш федерал инспектору Дмитрий Васильченко, КъМР-ни урунуу эмда социал къоруулау министри Асанланы Алим, Урунуу, иш бла жалчытыу эмда социал къоруулау республикалы араны таматасы Татьяна Канунникова, КъМР-ни Жарыкъландырыу эмда илму министерствосуну, профессионал билим берген организацияланы келечилери да шагъырейленнгендиле.

Ярмаркагъа республиканы 40-дан аслам предприятиясы бла организациясы къатышхандыла. Тийишли кадрла сурап телевидениянны, «Дарий», «Кровля Сервис», «Эрми Чегет», «Эльбрус Спиритс», «Экологистика», «Югстройсервис» биригиулени, «ВоенТекстильПромну», «Горзеленхозну», Солуу паркны, бир-бир министерстволаны, Сюд приставланы службасыны, санаторийлени, эл мюлклени да келечилери келгендиле. Иш бериучюле жюзден артыкъ усталыкъгъа кёре ишчи жерле болгъанларын кёргюзтгендиле.

Ол кюн къуралгъан кёрмючледе уа тамата классланы окъуучулары бюгюнлюкде бек суралгъан усталыкъла бла шагъырейленирге онг тапхандыла. Алагъа тюрлю-тюрлю мастер-классла да бардырылгъандыла. Чегем райондан келген иш бериучюле уа биргелерине бадыражанла алып келгендиле эмда аланы къалай ёсдюргенлериндан да хапар айтхандыла.

Профессионал билим бериуде ишлегенле ярмаркада алты майданны битеу керекли материалла бла жалчытхандыла. Алада жаш адамланы иш бериучюле бла ушакъ этген заманда кесин къалай жюрютюрге, не айтыргъа кереклисине тюшюндюргендиле, бош ишчи жерле бла шагъырейлендиргендиле, предприниматель болургъа сюйгенлеге аны къалай къураргъа боллугъуна юйретгендиле. Аны бла да къалмай, билимлерин бла усталыкъларын ёсдюрюрге, окъургъа кредит алыргъа къаллай онгла болгъанларын ангылатхандыла.

Жаш адамлагъа бютюн уллу эс бурулгъаны кёзге уруна эди. Алай аладан абаданыракъла да бир жанында къалмагъандыла. Ала предприятияланы бла организацияланы келечилери бла ушакъ этгендиле, хакъны, онгланы, амалланы юслеринде да соргъандыла. Эдикаланы Марат гуманитар-техника колледжни бошагъанды, аскерде да къуллукъ этип къайтханды, иш излеп, Москвагъа да баргъанды. Болсада, артха къайтып, туугъан республикасында жараргъа сюйгенди. «Ярмаркагъа келген заманым бошуна кетмегенди, жюрегим жаратхан иш тапханма. Мындан ары къалай боллугъун билмейме, аны жашау кёргюзтюр», – дегенди.

Кючмезланы Мариям а тигиу этген фабрикада ишлерге ыразы эди. «ВоенТекстильПром» предприятияны келечилери айтханнга кёре, хакъы да иги, юйюмден да артыкъ узакъ тюйюлдю, ыйыкъгъа беш кюн ишлейсе. Мен аны жаратама», – дегенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Тюшюндюрюу

Къыйматлы юйретиуле

Нальчикде IThub колледжни башчысы, предприниматель Созайланы Ибрагим Жаш тёлю бизнес школну окъуучуларына мастер-класс бардыргъанды. Ол алагъа кесини ишини эмда бизнесде сынамыны юсюнден хапарлагъанды, деп билдиргендиле «Иш кёллю Россей» жамаат организацияны КъМР-де бёлюмюнден.

Созайланы Ибрагим алагъа бизнесде жетишимли болурча адамдан къаллай хунерлик изленнгенини, предприятияны башчысы ишде бар энчиликлени билирге керек болгъанын юсюнден да айтханды. Дагъыда ишчилени санын мардасында тутаргъа, аланы кеслерине да кёз-къулакъ болуп турургъа чакъыргъанды.

Созай улуну колледжи IThub деген информациялы технологияланы академиясына киреди. Анда 9-11-чи классланы мурдорунда информациялы технологияла бла байламлы билим алыргъа боллукъду. Окъутууда шёндюгю амалла хайырланыладыла.

Мастер-классха къатышханла битеу айтылгъаннга уллу эс буруп тынгылагъандыла, ол алагъа хайырлы боллугъун да белгилегендиле.

Бизни корр.

Спорт

Къаты кюрешде – алтын майдал

Бу кюнледе Анапада къол тюйюшден МВД-ны чемпионаты бардырылгъанды. Анда Ростов областьны жыйымдыкъ къауумуну санында «Бабугент» спорт клубубузну келечиси Герийланы Абдул-Керим сермешгенди эм, тюбешиулерин хорлам бла бошап, чемпион болгъанды. Бу эсеп бла Абдул-Керим къол тюйюшден Россейни спортуну устасы деген атны алыргъа эркинлиги барды.

Герий улу бюгюнлюкде МВД-ны Ростовда юридический институтуну биринчи курсуну курсантыды.

Битеуроссей эришиулеге къатышырыкъдыла

Къарачай-Черкесни ара шахары Черкесскде, регионну дзюдодан федерациясыны президенти Атабийланы Арасулну хурметине аталып, «А» класслы эришиу бардырылгъанды, анда хорлагъанлагъа Россейни спортуну устасы деген сыйлы ат берилгенди. Эришиуге къыралны 12 субъектинден 23 жыллары толмагъан 180-нге жууукъ адам къатышханды.

Къабарты-Малкъарны спортчулары анда сегиз майдал алгъандыла. Алчы жерлеге кеслерини къауумларында Мисирланы Карина, Астемир Текужев, Амир Пшибиев, Ролан Кунижев эм башхала чыкъгъандыла.

Финалистле энди Россейни биринчилигинде тутушурукъдула, ол а 17-20 апрельде Красноярскда боллукъду.

Кючлюлени санында

Орёл шахарда каратени бир тюрлюсюнден 14-20-жыллыкъ спортчуланы арасында Россейни биринчилиги ётдюрюлгенди. Анга къыралны 62 регионундан 1566 адам къатышханды, Къабарты-Малкъардан анда 25 спортчу сермешгенди.

Аладан кеслерини ауурлукъ эм жыл сан къауумларында алчы жерлеге Мамайланы Рамазан, Дмитрий Маштега, Даниял Марзоев, Уянланы Ахмат, Гижгиланы Элхан, Байрамукъланы Рашит, Темуккуланы Ахмат, Асанланы Бэла, Андемир Шогенцуков, Этезланы Владимир, Владислав Федоренко эм башхала чыкъгъандыла.

Спортну бу тюрлюсюнден анда дагъыда къыралну кубогу да къуралгъанды. Анда хорлагъанланы санына бизни республикадан Байрамукъланы Рашит, Этезланы Адилгерий, Ангелина Лазаренко, Арсен Сокуров, Астемир Жамбеев, Темирлан Баксанов къошулгъандыла, «алтынланы» алгъанла къыралны жыйымдыкъ командасына да киргендиле.

Аланы тренерле Мурат Сабанчиев, Шахмырзаланы Шахмырза, Даут Кешев, Этезланы Владимир, Мухамед Дышеков, Алан Макоев юйретедиле.

Доттуланы Ахматны хурметине

Боксдан дунияны континентле аралы чемпиону Доттуланы Ахматны хурметине аталып, Тырныауузда «Россейни жашлыгъы» деген тёрели эришиу къуралгъанды.

Анга Россейни битеу регионларындан эм кючлю 117 спортчу къатышханды. Республикабыздан кеслерини ауурлукъ къауумларында майдалланы Къудайланы Алим, Имран Жантемроков, Хамзат Аспиев, Диналаны Билял, Улбашланы Артур, Къонакъланы Амир, Ахкёбекланы Илияс, Уяналаны Амир, Рустам Хажумаров эм башхала алгъандыла. Аланы Кючменланы Аслан, Гюлюйланы Малик, Сараккуланы Ренат, Хаджиланы Марат, Аскер Рамазанов дагъыда талай тренер юйретедиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

УФСБ

Казнагъа къол жетдиргенди

Экономикада бузукълукъ-лагъа къажау мадарланы толтургъан кезиуде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары Урван районну «Тынгылы къурулушну управлениясы» муниципал казна предприятияны келечисини аманлыкъ ишин тыйгъандыла. Ол айлыкъны тизмесине жалгъан шартла кийирип, бюджет ахчаны урлагъанына ишеклик барды.

Россейни СК-сыны КъМР-де следствие управлениясы анга РФ-ни УК-сыны 159-чу статьясыны 3-чю кесегине эм 292-чи статьясыны 2-чи кесегине кёре терслеу материалла ачхандыла. Законлагъа тийишлиликде, быллай бузукълукъ этгенни эркинлиги алты жылгъа дери сыйырылыргъа боллукъду, деп билдиргендиле бизге УФСБ-ны пресс-службасындан.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

2024 жылда апрельде (10-чусундан башлап) беш фарыз намазны къылыуну уахтысы

Айны кюнлери		Эрттен намаз	Кюнню чыкъгъан заманы	Тюш намаз	Экинди намаз	Ашхам намаз	Жассы намаз
10	Бараз кюн	04:00	05:30	12:17	15:58	18:47	20:27
11	Орта кюн	03:58	05:28	12:17	15:58	18:48	20:28
12	Байрым кюн	03:56	05:26	12:16	15:59	18:50	20:30
13	Шабат кюн	03:55	05:25	12:16	16:00	18:51	20:31
14	Ыйых кюн	03:53	05:23	12:16	16:00	18:52	20:32
15	Баш кюн	03:51	05:21	12:16	16:00	18:53	20:33
16	Геюрге кюн	03:50	05:20	12:16	16:00	18:54	20:34
17	Бараз кюн	03:48	05:18	12:15	16:01	18:56	20:36
18	Орта кюн	03:46	05:16	12:15	16:01	18:57	20:37
19	Байрым кюн	03:45	05:15	12:15	16:02	18:58	20:38
20	Шабат кюн	03:43	05:13	12:15	16:02	18:59	20:39
21	Ыйых кюн	03:42	05:12	12:14	16:02	19:00	20:40
22	Баш кюн	03:40	05:10	12:14	16:03	19:01	20:41
23	Геюрге кюн	03:39	05:09	12:14	16:03	19:03	20:43
24	Бараз кюн	03:37	05:07	12:14	16:03	19:04	20:44
25	Орта кюн	03:36	05:06	12:14	16:04	19:05	20:45
26	Байрым кюн	03:34	05:04	12:14	16:04	19:06	20:46
27	Шабат кюн	03:33	05:03	12:13	16:05	19:07	20:47
28	Ыйых кюн	03:31	05:01	12:13	16:05	19:09	20:49
29	Баш кюн	03:29	05:00	12:13	16:05	19:10	20:50
30	Геюрге кюн	03:27	04:58	12:13	16:06	19:11	20:51

КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясы.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь – **40-28-97**.
Секретариат – **40-93-62.**
Корректорла, специалистле – **42-63-52.**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02, 42-67-68.**
Экономика – **42-66-73.**
Культура – **42-66-76.**
Социал ишле – **42-75-82, 40-59-18.**
Курортла, туризм эм спорт – **40-39-93, 42-66-71.**
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – **42-37-94.**
Сурат алыучу – **40-59-18.**
Энчи корреспондент – **42-68-72.**
Операторла – **42-66-85.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5–6** бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени илерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: **76-01-21**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Газет ыйыкъда юч кере чыгъады – **геюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре
19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Таппасханланы Аминат – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Бийчеккуланы Жаннета (1-2-чи бетле), Зезаланы Лида (3-чю бет), Ахматланы Люаза (4-чю бет) – корректорла.

Тиражы **1758** экз. Заказ № **729**

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru